

Валевська Олеся Анатоліївна
старший викладач кафедри
господарського та екологічного
права ДЮІ МВС України, кандидат
юридичних наук

ПРАВОВА ОХОРОНА РЕСУРСІВ ТА ДОВКІЛЛЯ АЗОВО-ЧЕРНОМОРСЬКОГО БАСЕЙНУ

Єдиним морським простором, до якого має доступ українська держава, ресурси якого є надбанням усього українського народу, є Азово-Чорноморський басейн (далі – АЧБ). Пожвавлення економічної активності вітчизняної економіки, поширення використання транзитних властивостей АЧБ, можливість нового геополітичного протистояння в регіоні, майже неконтрольована експлуатація морських ресурсів усіма державами басейну посилюють загрозу для його довкілля, обумовлюють необхідність пошуку нових організаційних та правових заходів протидії відповідним тенденціям та вдосконалення вже наявних.

Аналіз правових питань охорони ресурсів та довкілля АЧБ у нашій країні тривалий час залишався неповним та дещо фрагментарним. Більшість наукових розробок у сфері охорони водних (морських) ресурсів і довкілля виконані в радянській період та є малоприматними для впровадження в ХХІ ст. Водночас окремі аспекти проблематики дослідження розкрито в працях вітчизняних науковців та закордонних фахівців є М.А. Баймуратова, В.І. Беляєва, О.В. Богдан, А.Й. Васильєва, І.В. Вітовської, А.В. Грищенко, О.В. Гуцал, Ш. Джаошвілі, Ю.В. Канашевського, В.О. Карамушки, Н.В. Коржунової, І.М. Потапчика, О.М. Шемякіна, О.А. Щіпцова.

Отже, розглянемо діяльність органів регіонального та місцевого самоврядування у сфері охорони ресурсів АЧБ. Слід зазначити, що в ст. 33 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» закріплено окремі природоохоронні повноваження виконавчих органів місцевих (міських, селищних, сільських) рад, які можуть реалізовуватися відповідними територіальними громадами для охорони ресурсів АЧБ, зокрема:

- визначення розмірів відшкодувань за забруднення довкілля та інші екологічні збитки;

- підготовка і подання на затвердження ради проектів місцевих програм охорони довкілля, участь у підготовці загальнодержавних і регіональних програм охорони довкілля;

- підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо прийняття рішень про організацію територій і об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення;

- здійснення контролю за додержанням природоохоронного законодавства, використанням і охороною природних ресурсів;

- вжиття заходів щодо ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, інформування про них населення, залучення до цієї діяльності працівників підприємств, установ та

організацій, а також населення;

- створення та забезпечення функціонування місцевих екологічних автоматизованих інформаційно-аналітичних систем;
- координація на відповідній території діяльності спеціально уповноважених державних органів управління з охорони природи [1].

Також необхідно вказати, що, відповідно до рішення Одеської міської ради за № 20-V від 27 червня 2006 р., були створені управління інженерного захисту території міста та розвитку узбережжя та управління екологічної безпеки вказаної ради, затверджені положення про ці підрозділи, які надали їм певні повноваження в контексті захисту ресурсів АЧБ, у межах компетенції цієї ради також створено комунальне підприємство «Центр екологічних ініціатив» із освітніми, аудиторськими та господарськими завданнями [3].

У Бердянській міській раді діє Постійна комісія з питань екології та раціонального природокористування, а у виконавчому комітеті цієї ради її рішенням за №4 від 27 квітня 2006 було створено сектор з питань екології. При Маріупольській міській раді діє відділ екології, крім того, відповідно до рішення виконавчого комітету цієї ради, було розроблено Програму охорони та оздоровлення навколишнього середовища міста на 2006-2010 рр. [4]. У Керченській міській раді функціонує Постійна комісія з питань містобудівництва, екології та використання природних ресурсів, але у виконавчих органах цієї ради окремі природоохоронні підрозділи відсутні [5].

Окремо слід згадати Лабораторію гідрофізичних процесів формування якості та заходів з охорони морських вод Українського науково-дослідного інституту екологічних проблем, створену в 1985 р. для розв'язання наукових та практичних завдань у сфері формування якості морських вод та з метою розроблення заходів щодо зменшення негативного впливу витоків забруднення на морське середовище. Вказаний заклад за останні 20 років виконав більш ніж 200 науково-дослідницьких проектів [6]. До напрямків діяльності лабораторії слід віднести:

- розроблення нормативно-правового забезпечення у сфері нормування відведення зворотних вод у морське середовище, проектів нормативів гранично можливих скидів речовин у водні об'єкти;
- розроблення математичних моделей формування якості морських вод;
- прогнозування течій у морях та інших водоймах;
- прогнозування формування якості води у водних об'єктах на основі багатокomпонентних моделей.

Лабораторією були розроблені, зокрема:

- методичні рекомендації щодо встановлення гранично можливих скидів речовин, що надходять і стічними водами у прибережні води морів;
- розділ Інструкції про порядок розроблення та затвердження гранично допустимих скидів речовин у водні об'єкти із зворотними водами для прибережних зон морів;
- методичне керівництво з нормування скидів забруднюючих речовин у морське середовище;
- норми гранично допустимих скидів речовин для підприємств водно-комунального господарства міст Одеси, Севастополя, Ялти, Алушти, Феодосії, Керчі,

Євпаторії, Красноперекопська та ін. як істотних джерел забруднення АЧБ;

- норми гранично допустимих скидів речовин, що відводяться у морські водні об'єкти промисловими та сільськогосподарськими підприємствами [6].

Можна також навести приклад Азово-Чорноморської орнітологічної станції («Азчерорніс»), до завдань якої належить дослідження та розроблення заходів і охорони птахів та приморської території вздовж Азовського та Чорного морів. Цікаво, що райони діяльності станції визначені не адміністративним поділом, а потребами реалізації конкретних наукових програм, зокрема схвалених комісією Національної академії наук України. Орнітологічна станція здійснює інвентаризацію та кадастрову оцінку територій та акваторій, важливих для мешкання птахів у регіоні АЧБ. З ініціативи фахівців станції в 2001 р. були розроблені та затверджені Положення про регіональний орнітологічний моніторинг та Положення про міжвідомчу мережу регіонального орнітологічного моніторингу на півдні України [7].

Слід вказати, що сьогодні однією з базових організаційних форм участі громадськості у діяльності з охорони ресурсів АЧБ є створення консультативно-дорадчих органів в межах владних структур з охорони навколишнього середовища. Так, з метою об'єднання зусиль екологічної громадськості при Республіканському комітеті АР Крим з охорони навколишнього природного середовища створено Координаційну раду, до якої увійшли найбільш відомі громадські екологічні організації автономії. Завдяки її діяльності представники громадських екологічних організацій Криму взяли в 2006 р. участь у спільних акціях з Республіканським комітетом та іншими природоохоронними структурами, зокрема, в операціях і акціях «Чисті береги», «До чистих джерел» тощо. При Державному управлінні охорони навколишнього природного середовища в Одеській області діє Громадська рада, до складу якої входить близько 30 громадських організацій, зокрема Асоціація «Євроберег України», відома власною діяльністю з охорони АЧБ [8].

Необхідно зауважити, що основним завданням громадського контролю в галузі охорони навколишнього природного середовища є безпосередня участь громадськості в справі покращення екологічної ситуації; надання допомоги органам державного контролю в забезпеченні додержання вимог законодавства про охорону навколишнього природного середовища підприємствами, установами, організаціями та громадянами, попередження та виявлення порушень природоохоронного законодавства, ліквідації їх наслідків; екологічна просвіта, виховання та інформування широких верств населення через засоби масової інформації [9].

Розглянемо діяльність громадських інспекторів у контексті діяльності органів рибоохорони. Відповідно до пп. 1.2 та 1.3 Положення про громадських інспекторів рибоохорони затвердженого наказом Міністерства аграрної політики України за № 324 від 9 жовтня 2002 р., громадський контроль у галузі охорони, відтворення водних живих ресурсів та регулювання рибальства здійснюють громадські інспектори рибоохорони, призначувані Держкомрибгоспом та його територіальними органами.

Діяльність, керівництво і контроль за роботою громадських інспекторів провадить Головне управління охорони, відтворення водних живих ресурсів та регулювання рибальства (Головрибвод) Держкомрибгоспу та територіальні органи і рибоохорони. Громадські інспектори виконують роботу з охорони, відтворення водних живих ресурсів та регулювання рибальства без звільнення від основної

роботи та додаткової оплати праці. Кожний громадський інспектор працює у взаємодії з державним інспектором рибоохорони і під його керівництвом у межах відповідного територіального органу рибоохорони (відділу, дільниці тощо) [9]. Зазначимо, що ефективному використанню діяльності громадських інспекторів для охорони живих ресурсів АЧБ заважає, насамперед, невизначеність із характером та формами винагороди та заохочень діяльності таких інспекторів.

Відтак можна висновувати, що в приморських територіальних громадах існують відповідні природоохоронні підрозділи місцевих та регіональних рад, їх виконавчих органів, але вони не становлять єдиної системи, їх діяльність є слабо погодженою. Участь громадськості в охороні АЧБ реалізується, передусім, в діяльності громадських інспекторів державних органів екологічного контролю, створення громадських рад при природоохоронних державних структурах, діяльності громадських природоохоронних організацій. Рівень координованості та зв'язку із практикою у системі науково-практичних закладів, діяльність яких стосується до захисту та збереження середовища АЧБ, можна вважати не більш, як задовільним. Таким чином, питання організації та координації муніципальної, громадської та науково-дослідної природоохоронної діяльності стосовно ресурсів та довкілля АЧБ мають стати об'єктом нових наукових досліджень.

Список використаної літератури

1. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України за. № 280/97-ВР // від 21 травня 1997рВідомості Верховної Ради України – 1997. – № 24. – Ст.170.
2. Херсонська обласна рада: обласний інформаційний сайт // <http://www.oblrada.ks.ua/index.php?id=132>
3. Про затвердження структури виконавчих органів, загальної чисельності апарату Одеської міської ради, її виконавчих органів та витрат на їх утримання: Рішення Одеської міської ради за № 20-V від 27 червня 2006 р. // <http://www.odessa.ua/departments/>
4. Керченский городской совет: официальный сайт // <http://www.kerchrada.gov.ua/>
5. Мариупольский городской совет: официальный сайт // <http://www.marsovet.org.ua/ru/index.php>
6. Лаборатория гидрофизических процессов формирования качества и мероприятий по охране морских вод // <http://www.uscpv.concom.kharkov.ua>
7. Азово-Черноморская орнитологическая станция: Официальный сайт // <http://ornitology.narod.ru/>
8. Звіт про хід виконання у 2006 році заходів, передбачених Планом реалізації Загальнодержавної програми охорони та відтворення довкілля Азовського та Чорного морів /Міністерство охорони навколишнього природного середовища України // <http://www.menr.gov.ua/documents/zvt.rtf>
9. Про Положення про громадський контроль у галузі охорони навколишнього природного середовища: Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України за № 81 від 4 серпня 1994 р.,(зареєстровано в Міністерстві юстиції України 27 вересня 1994 р. за № 229/439) // <http://www.portal.rada.gov.ua/>